

rativ végzés, mert a bíró még azt sem vizsgálhatja, hogy tényleg pénzügyi érdekelttséghez tartozik az adós, ezt is a P. K. belátása szerint állapítja meg. Egyetlenegy körülményt vizsgálhat csak a bíró, azt, hogy be van-e jegyezve mint rt. vagy szövetkezet a budapesti vagy pest-vidéki törvényszéken az adós.

Kifejlődhet azonban ebből a magánegyhességi eljárásból egy egészen speciális bírói k. e. eljárás abban az esetben, ha az adós a kritikus 45 napon belül bírói k. e. eljárás megindítását kéri. Azért speciális, mert erre az eljárásra azok a rendelkezések irányadók, amelyeket a P. K. kötelékébe nem tartozó pénzügyi intézetekre a 921/1917 M. E. sz. rend. előir. E rendelkezések részben a vagyonfelügyelői állásnak a P. K. által való betöltését, részben a jóváhagyvásmegtagadás körének lényeges megszükitését tartalmazzák, főképp azonban lehetővé teszik, hogy ezen nyilvános számadásra kötelezett vállalatok egyszélesleg felszámoljanak. Más esetben, amint ismeretes, a R. nem tartalmaz oly intézkedést, amely szabályozná azt az egyességet, amely quóta felajánlása nélkül, az adós egész vagyonának átengedésével kívánja a hitelezőket kielégíteni. A belga jogban abandon d'actif-nak nevezett ez intézményt a bírói gyakorlat is következetesen visszautasította; rt.-kra és szövetkezetekre most bizonyos előfeltételek mellett lehetséges lesz az egyezkedés ezen módja is.

dr. Cs. Sommer József.

(Folytatjuk.)

Richesse oblige.

*(Befejező rész.) **

III. Bármily fontos szerepet tölt is be magánjogunkban a vagyon, tételes szabályok még sem határozzák meg: mi tulajdonképpen a vagyon. Vagyonról tanítanak, felállítják azok külső ismérveit: átruházhatók, örökölhetők, pénzértékben kifejezhetők, de hogy mi a vagyon, azt nem mondják meg. Ennek oka az, hogy a vagyon nem jogtárgy, hogy a vagyonon pl. nincs tulajdonjog. De még maguk az egyes dolgok (objektumok) sem közvetlen tárgyai a vagyonnak; ezek csak a tulajdon és egyéb jogoknak a közvetlen tárvai. A vagyon tehát mint Ding an sich nem a jog világába, hanem a

* A cikk első része a PJ. előző 3. számában.

közgazdaság tudományába tartozik. A vagyon u. i. nem más, mint gazdasági hatalom. A német elméleti jogtudományban az a kialakult nézet, hogy jogi szempontból vagyon alatt a jogalanyt megillető jogok összességét kell értenünk. Ez a definíció, amennyire a jogtudomány logikája szempontjából helyes, annyira igazságtalan és helytelen következményekhez vezet gazdasági szempontból. Jelesül nemcsak az eszmei javak egy része mint pl. a vevőkör, üzleti összeköttetés, de olyan reáliák, mint a munkaerő és keresőképesség is kiesnek a vagyon fogalmi köréből. Ugyanez áll a vagyon gyakorlati megjelenési alapjára, a mérlegre is, mert semmiféle mérlegben nincs beállítva egy üzlet keresőképessége, ami pedig egymagában százszor többet ér, mint az egész leltári vagyon. Sőt vannak olyan vállalatok, melyeknek vagyonuk jóformán nincs is, vagy egészen elhanyagolható, ellenben egész értékük az üzletben, a keresőképességben összpontosul. (Giró és Pénztáregylet). Talán fordulatot jelent a Curia egy legutóbbi döntése, amely a közkereseti társaság tagjának vagyonilletőségéhez azon vagyoni értéket is hozzászámította, amelyet a tagnak a társaság és cég eszmei értékében való részesedés jelent annak dacára, hogy szakértők a cégnek eszmei értékét kifejezetten számításán kívül hagyták. (1925. nov. 12. P. II. 5291/24. Mj. XIX. 11).

IV. További nagy akadályja annak, hogy a vagyonnal mint kötelmi tényezővel dolgozhassunk, az a körülmény, hogy a vagyont erős titokjog védi. Ezen szemléletből a jogalanyok két kategóriába sorozhatók: I. az összes fizikai és mindazon jogi személyek, akik nyilvános számadásra kötelezve nincsenek, II. a nyilvános számadásra kötelezett jogi személyek. Az I. csoportba tartozók azt mondhatják: a tulajdonjog szabadságából folyik a vagyon elrejtésének és titokban tartásának szabadsága. „Senkinek semmi köze ahhoz, hogy nekem mi a vagyonom“. Bár a Btk. 328. §-a az u. n. vagyoni titkot nem védi, mert csak „valamely család, vagy személy jóhírnevét veszélyeztető“ titkot helyezi büntetőjogi oltalom alá, mindazonáltal nem lehet kétséges, hogy magánjogunk értelmében a személy vagyonára vonatkozó titok személyi ségi jog, melynek megsértése ellen magánjogunk védelmét nyújt. Tétéles szabályt az 1923: V. t.-c. 15. és 21. §§-ai tartalmaznak, melyek az üzleti titkot helyezik magán- és büntetőjogi védelem alá, mely üzleti titok alatt nyilván az üzlet vagyoni viszonyainak titka is értendő.

Azok a vállalatok, melyek nyilvánosan kötelesek számot adni vagyoni viszonyaikról, talán még erősebb

védelemben részesülnek, mint az első csoportba tartozók. Az iparfelügyelőkről szóló (1893: XXVIII. tc. 16. §) törvény fegyelmi eljárással és kártérítéssel, a közp. statisztikai hivatalról szóló (1897: XXXV. 15. §.) törvény kihágási büntetéssel, a munkásbetegsegélyzőről szóló (1908: XIX. 186. §.) törvény az állástól való elmozdítással és kihágási büntetéssel sújtja azt a hivatalnokot, aki a tudomására jutó titkot elárulja. A 600/1925 P. M. rendelet 12. §-a szerint a most említett hatóságok és a postatakarékpenztár alkalmazottai adókievetés céljából tanuskodásra, illetőleg szakértői véleményadásra nem hívhatók fel. Nem kérhetők továbbá adatok a pénzintézetektől (ezek alkalmazottaitól) a náluk gyümölcsözőleg elhelyezett tőkékre és azok kamatozására, vagy a felek náluk kezelt letéteire vonatkozólag. A 106. § szerint az adókievető bizottság tagjai fogadalmat tesznek, hogy az adózó viszonyairól tudomásukra jutott adatokat szigorúan titokban fogják tartani, a tárgyalási iratok pedig zár alatt tartandók és hivatalos titkot képeznek.

Épen ezen a nyilvános számadásra kötelezett vállalatoknál találkozunk aztán azzal a jogintézménnyel, ami törvényes alapon teszi nekik lehetővé, hogy vagyonukat eltitkolják és ezáltal egész számadásuk u. n. nyilvánosságát illuzóriussá tegyék. Ez a jogintézmény a titkos tartalékolás. A társulati adó V. U. 57. §-a szépen megmagyarázza: mi a „titkos tartalék“. Történhetik a tartalékolás elburkoltan is olykép, hogy a vállalat egyes számlái, a vállalat a cselekvő vagyontát egyes tételek kihagyásával vagy kisebb összegben feltüntetésével a valóságnál alacsonyabban, vagy a vállalat szenvedő vagyontát nem létező adósság beállításával, vagy a tényleg létező adósságnak a valóságnál nagyobb összeggel való feltüntetésével a valóságnál magasabban mutatja ki.“ Az ilyen tartalékolás adóügyi szempontból elvileg tiltva van ugyan, de ha a vállalat megteszi, semmi baja nem történik, csak részletezni köteles a gyanus tételeket. Értékpa-pirok, az anyagkészlet és áruraktár értékelésénél pedig egyenesen meg van engedve, hogy a vállalat a mérlegben ki nem mutatott tartalékokat gyűjthessen. Az u. n. értékesítkenési és felújítási tartalék módot nyújt nekik, hogy pl. milliárdokat érő ingatlanokat nevetséges összegben szerepeltessenek a mérlegekben. (Egy fővárosi sörgyár gyári ingatlanát és berendezését 1926-ban 15 millió koronára értékelte.) Ezek után furesán hangzik a valorizációs törvényjavaslat indokolásában az az érvelés, hogy a vagyoni helyzet vizsgálata legcélszerűbben a mér-

legek összehasonlítása útján történhetik. A most vázolt helyzeten nem segít a mérleg valóságának helyreállításáról szóló 7000/1925. P. M. számú rendelet sem, mert továbbra is lehetővé teszi a titkos tartalékolást és csak a társaság fiztá vagyónának tulajadcsonyra történt értékelése esetén ad az alaptőke egytized részét képviselő kisebbségnek mérleg-revizíós, illetve megtámadási jogot, a miből azonban extraneusok teljesen ki vannak zárva.

A titkosság gondolata uralkodik a valorizációs törvényjavaslatban is. Jelesül a 40. §. a nyugdíjkulcs kérdésében nemcsak elismeri, hanem védelemben is részesíti a titkos tartalékot, mert azon esetben, ha a vállalat a megnyitó mérlegben a vagyona jövedelmezőségére is tekintettel volt, nem engedi az arányszámot fölemelni azon az alapon, hogy a vállalat saját vagyónát valóságos értéken alól állapította meg.

A nyugdíj-arányszám megváltoztatásának eljárási módja pedig egyenesen a Kabinet-justitia intézményét vezeti be hazai jogunkba, mert hiszen ezen eljárásban szakértői véleményt zárt borítékban kell kezelni és ezt a felek nem tekinthetik meg. Ezen intézkedés a titkosság gondolatának beteljesülése.

V. Nézzük végül, hogy a kényszeregyezés, csőd és hagyatéki eljárásnak többé-kevésbé hathatós vagyonfelkutatási szabályaitól eltekintve, polgári eljárási jogunk minő eszközöket nyújt a vagyon felkutatására.

Polgári perben ép a szigorú anyagi jogi titokvédelem következtében okirati, vagy tanubizonyítás alig áll a félnek rendelkezésére. A szemmel látható vagyontárgyaktól (pl. ingatlan, üzlet, lakásberendezés) eltekintve, jóformán nincs semmi adat, még kevésbé bizonyító eszköz a kezében. Kérdés: vajjon a perbiróság elrendelheti-e szemle foganatosítását valamely fél vagyoni viszonyainak megállapítására. A Pp. 340. §-ából első pillanatra az olvasható ki, hogy elvileg minden vitás ténykörülmeny bizonyítása végett rendelhető szemle, tehát a vagyoni körülmények bizonyítására is, ha az vitás. Az általunk tárgyalt esetben azonban ép az a vitás, hogy van-e egyáltalán szemletárgy? Előbb tehát a szemletárgyat kellene felkutatni. A bizonyítás fölvételének azonban vannak korlátai; ilyen korlát a fél titokjoga, vagyis a bíró sem indítványra, sem hivatalból nem rendelhet el szemlét valamelyik peres fél vagyoni viszonyainak megállapítása végett, mert a szemlét házkutatásnak, személymotosásnak stb. kellene megelőznie, idáig pedig a polgári bíró nyomozása nem terjed ki

A Pp. 373. §-a, mely szerint az a fél, aki vagyont, ennek alkotórészeit köteles fölfedezni, erre a szóbeli tárgyalás folyamán eskü alatt kihallgatható, a szóbanforgó perekben szintén nem alkalmazható, mert e § föltételezi, hogy a fél vagyonát az anyagi magánjog szabályai szerint legyen köteles fölfedezni. Pl. az örökös, a meghaltalmazott, a vagyongekezelő, a tulajdonostárs stb. köteles a kezén levő vagyronról felvilágosítást adni, azonban az az adós, akinek kötelme tárgyát épen vagyoni viszonyai alapján akarják megszabni, nem köteles önmaga ellen adatokat szolgáltatni. A legfelsőbb bíróság is kimondta: „Adós az ő vagyonát, illetve az ahhoz tartozó értékeket csődönkívül fölfedezni nem tartozik“. (C. 1897: I. g. 445. Grill VI. 2057. idézi Kovács Marcel a Pp. 373. § magyarázatánál).

Marad mint egyedüli bizonyítási eszköz a félnek eskü alatti kihallgatása. Ennek azonban mindig igen problematikus értéke van, valahányszor olyan körülményről ad számot a fél, melyről egyedül neki van tudomása. Általában az esküvel való bizonyítás értéke attól függ, mennyire van a fél etikai érzéke kifejlődve. A mai társadalmi és gazdasági rendünkben ezer érdek követeli azt, hogy a magángazdaság, alanyainak vagyona titokban maradjon. Ezt a szükségletet a jog tételes szabályaival honorálni törekszik. Résztint az anyagi jog titokvédelmi szabályai, részint az általános társadalmi felfogás az esetek túlnyomó többségében azt a meggyőződést váltják ki a félből, hogy nem követ el bűnt, miedőn az eskü alatti kihallgatása alkalmával nem ad őszintén számot vagyoni viszonyairól. A valorizációs javaslatban is visszatükröződik ezen társadalmi felfogás, amikor az indokolás kedves naivitással azt mondja: „A felek vagyoni helyzetének vagyoni vizsgálata természetesen nem teszi szükségessé valamely csődszerű eljárás folytatását, hanem a bíró ezt az esetek legtöbbszörében a felek egyszerű előadása alapján nagyobb bizonyító eljárás nélkül is tisztázhatja“.

Fejtegetésünk végére értünk. A nagy francia bíró és államférfi, Tocqueville is azt tanította, hogy „E világ javainak és jogainak új és igazságos felosztása kellene, hogy főcélja legyen azoknak, akik vezetik az emberi ügyeket“. Magánjogunk fejlődésének újabb irányában mindinkább tért hódít e nemes eszme, ámde az anyagi és eljárási jogunk szabályainak egész légiója akadályozza meg, hogy az teljes mértékben diadalra jusson.

Ifj. Dr. Nagy Dezső.